

בְּאֵלֵהֶם נַעֲשֶׂה-חֵיל וְהוּא יְבוֹס צַרְיָנוּ:

היגטים לשוניים בפרשת ויחי פד

דקדוקי קריאה והזכרה לקורא בפרשת ויחי בהפטרה ובראשון של שמות

מז ל אַעֲשֶׂה: העי"ן בחטף סגול כן הוא במדויקים

מז לא הַשְּׁבִעָה לִי וַיִּשְׁבַּע לִּי: שני לשונות השבועה כאן הן מלרע, ומוטעמות בטעם מפסיק

מח ו וּמִלִּדְתָּךְ אֲשֶׁר-הוֹלְדָתָּ: הדלת"ן בשוא נח¹

מח ז מִתָּהּ: ההטעמה במ"ם. כדי למנוע טעות – בחלק מהחומשים נוספה תלישא גם במ"ם²

מח ט אֲשֶׁר-נָתַן-לִי... קָחֶם-נָא: געיה בנו"ן ובקו"ף בהתאמה. וְאַבְרָכֶם: הר"ש בשווא נע והכ"ף בצירי

מח י עליית שני

מח יד שְׁכַל: שי"ן שמאלית

מח טו וַיִּבְרָךְ: במלעיל והר"ש בסגול

מח טז וַיִּקְרָא: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא

מח יז עליית שלישי

מח יט יְהִי־לָעַם: געיה ביו"ד הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק. וַיִּזְרְעוּ יְהִי־מְלֵא-

הַגּוֹיִם: טעם טפחא בתיבת וַיִּזְרְעוּ

מח כ בָּרַךְ: הבי"ת בטעם רביע, אין להשגיח בגרשיים של קורן. יִשְׁמְךָ: המ"ם בשוא נע כי השי"ן בחירק מלא³

מח כב וַאֲנִי: בגרשיים, אין להשגיח ברביע של קורן. שְׁכֶם אֶחָד: האל"ף והח"ת בפתח

מט א עליית רביעי

מט ג בְּכָרִי אֶתָּה: שתיהן במלעיל. וַיִּתֵּר עָז: העי"ן בקמץ גדול ולא בחולם

מט ו תִּתַּחַד: מלרע הטעם בח"ת. הִרְגוּ אִישׁ: טעם נסוג אחור לה"א הר"ש בשווא נע. עֲקְרוּ-שׁוֹר: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע

מט ט מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִיָּת: טעם טפחא בתיבת מִטָּרֶף

מט י מִיְהוּדָה: מ"ם בחירק מלא, אין לבטא שווא ביו"ד. יִקְהַת: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע

מט יג יָמִים: יש להדגיש את המ"ם להבדיל מרבים של יום: יום/יָמִים – יום/יָמִים

מט יז עֲקָבִי-סוֹס: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע

מט יט עליית חמישי

מט כ מַעֲדָנֵי-מֶלֶךְ: העמדה קלה במ"ם הראשונה למנוע הבלעת העי"ן החטופה

מט כג וַיִּמְרָהוּ: היו"ד בשווא נח ור"ש ראשונה בשווא נע

מט כד אַבִּיר: הבי"ת רפה ללא דגש

¹ יש משתבשים לקרוא ומולדָתָךְ והפכו את השוא הנח לנע [בקריאת סגול] ואת הנע לנח!

² מעניין, שגם בתנ"ך ברויאר ודותן ובר-אילן שנמנעים מסיון כפול של תלישא ושאר הטעמים המסומנים בראש המילה או בסופה – כאן מסמנים תלישא גם על המ"ם.

³ כלומר התנועה הגדולה של החירק. הובהר כאן כמה פעמים כי הכתיב המופיע במקרא כשהוא חריג מבחינה דקדוקית אינו קובע אם זו תנועה גדולה או קטנה.

מט כה **וַיַּעֲזֹרֶךָ**: עי"ן בשוא נח, זי"ן בשוא נע, כ"ף סופית דגושה. יש להיזהר מתופעת 'הדבקין' בקריאת פסוק זה (בדומה לכל קריאה אחרת), דהיינו, לתת רווח בין מילים שאות עלולה להיבלע ביניהן למשל: שמים // מעל וכד'. **וַיַּבְרַכְךָ**: רי"ש בשווא נע וכ"ף סופית דגושה
מט כו

מט כז עליית ששי

יִטְרֹף: הרי"ש בקמץ רחב⁴. **יֹאכַל עֵד**: טעם נסוג אחור ליו"ד

מט ל **אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מַמְרָא**: המרכא במילה **אֲשֶׁר**⁵

מט לג **וַיִּאָסֶף**: במלעיל

נ ב **הַרְפָּאִים**: הפ"א בשווא נע בניגוד להרגל, ולהזהר מהבלעת האל"ף. לא הרופים

נ ז **וְכָל זְקֵנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם**: טפחא בתיבה **וְכָל**

נ יד **קִבְּרוּ**: הקו"ף בקמץ קטן

נ יז **אֲנָא**: מלרע, הטעם בנר"ן, יש להעמיד קלות גם את האל"ף

נ כא עליית שביעי

וַיִּנְחָם: במלרע⁶

נ כב מפטיר

נ כד **וְאֵלֵהִים**: האל"ף כלל אינה נשמעת.

וְהַעֲלָה: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה, בדומה לו גם בפסוק הבא **וְהַעֲלִתֶם**

הפטרות ויחי מלכים א ב:

ב ג **וַעֲדוּתֵי**: הדל"ת בשוא נע והו"ו נקראת בחולם, במבטא "ישראל": Ve'edeVotav

ב ה **אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי**: טעם קדמא נסוג אחור לעי"ן.

וַבְּנֵעֻלוֹ: אע"פ שיש געיא (מתג) בוי"ו – הבי"ת בשוא נח

ב ז **בְּבִרְחֵי**: בי"ת שנייה בקמץ קטן

ב ח **קִלְלָנִי**: געיה בקו"ף ושווא נע בלמ"ד. **וְאֲשָׁבַע**: טעם קדמא בשי"ן והעמדה קלה בבי"ת

ראשון של שמות:

א ג **יִשְׁשַׁכֶּר**: כבר כתבנו בפרשיות ויצא-וישלח לקרוא יִשְׁכַּר והשי"ן השנייה כאילו אינה קיימת

א ז שני במנחת שבת

א י **הִבֵּה נִתְחַכְמָה**: הנר"ן רפויה⁷

א יב שלישי במנחת שבת

צדקת הצדיק. **וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישֵׁי שָׁבָע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה** איתא בזוה"ק (פרשה זו רטז): דהא כל יומי לא איקרי זיחי, בגין דכל יומי בצערא הוו, עליה כתיב 'לא שְׁלוּתִי' (איוב ג, כו) וגו', בתר דנחת למצרים איקרי זיחי, ע"ש. ודייקו מדלא כתיב זישיב יעקב, וכתיב זיחי כי, השבע עשרה שנה שהיה במצרים החיה גם אותם השנים שעברו עליו. וכמו שאמרו (תנא דבי אליהו רבה פ"ה) כל שהשיגתו שנה אחת טובה סמוך לזקנתו סימן יפה לו וכו', והעלה עליו הקב"ה כאילו כל ימיו היו בטובה. כי כל ימי יעקב

⁴ לו היתה המילה יטרף מוקפת לזו הבאה אחריה, היינו דנים אותו בקמץ חטוף.

⁵ בדפוס ונציה בטעות המרכא במילה פְּנֵי.

⁶ בשונה מזולתו בפרשת כי תישא, שם מילה שונה לחלוטין, וַיִּנְחָם. אצלנו בבנין פיעל שם בבנין נפעל.

⁷ בחלק מהדפוסים, הנר"ן דגושה אך אין זה הנוסח המדויק, בכתר ארם צובה אין דגש.

שהיה בצערא, לא נקראו חיים אצל יעקב, כי לא נשלם בקדושתו, ורק במצרים זכה להשתלם בקדושתו. ולכאורה לפי השכל כיון שארץ ישראל מקום המקודש מכל העולם, ולאברהם אבינו אמר הקב"ה 'לך לך' וגו' ושם יאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל (בראשית יב, ב). וליצחק אמר 'גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת (בראשית כג, א) וגו', והאבות וגם יעקב בעצמו חבבו את הארץ, היה ראוי שישתלם יעקב בקדושתו בארץ הקדושה, ולא במצרים בארץ הטמאה, ועמה מזוהמים יותר מכל העולם. אכן מצינו כמו כן בגלות בבל ובגלות בית שני, שעיקר התפשטות התורה שבעל פה היה דייקא בבבל, ודייקא שם נתגלה להם רזי התורה, מה שלא נתגלה להם בְּיָשָׁבָם על אדמתם, ודייקא בבבל היו אנשי כנסת הגדולה וכו', ותלמוד בבלי שהוא עיקר תורה שבעל פה שלנו נתייחד בבבל. ואמרו (שיר השירים רבה ד יב) 'צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה לי בבנינה'. והנה בריאת העולם היה ביי"ב מזלות ברקיע, והיינו בעולם ויי"ב חודשים בשנה הוא בזמן, כי לכך נקראת 'שנה' שהוא לשון 'שנית', שהחמה חזרה למקומה הראשון ומקיף העולם פעם שני. ויי"ב שבטים הוא בנפש, כי כל מה שנברא הם ב'עולם שנה נפש' כידוע בספר יצירה. והכל נברא בהתורה שהיא כלי אומנתו, ויש בספר בראשית ג"כ יי"ב פרשיות. ואמרו (בר"ר ג:ה) על ספר בראשית, שבו נתעסק הקב"ה וברא את עולמו. היינו שכל ספר זה וסיפוריו הוא כלל בריאת העולם, ונשלם בקבורת יוסף שהוא הצדיק יסוד עולם. והנה פרשה זו סתומה, ויש לומר טעם לסתימתה, כי באמת הענין הזה שיושלם יעקב בקדושתו דייקא במצרים ולא בארץ, ושיתגלה ויגיע לעולם כלל הכנסת ישראל נפשות קדושות מוכנים לקבלת התורה דייקא בחוץ לארץ ולא בארץ, ושיהיה גמר הבריאה גם כן במקום הזה, הם ענינים סתומים ונעלמים משכל האדם להבינם. והנה אמרו (ריש תורת כהנים) 'מה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה'. ומאשר הענין הזה עמוק מאד, שאין בשכל האדם להתבונן, לזאת היא סתומה. ועל כל פנים מרמז לנו בענין הזה שלא ימס לבבנו מאשר אנחנו בעקבתא דמשיחא ובכל דור הנפשות מתקטנים ואיך נזכה להגאולה, כי רואים אנחנו מה שקרה לאבותינו בגלותם, ודייקא בגלות הגיעו לכל הקדושות, כי כן רצון השי"ת. ושמעתי בשם הרה"ק מפרשיסחא זצ"ל, שאף שהנפשות מתקטנים בכל דור, מכל מקום הנקודה שבלב נטהר בכל דור ודור יותר.

הרב יהושע גריינימן נר"ו. פירש"י פרשה זו סתומה וכו', איתא בזהר פרשת כי תבוא ובתיקוני זהר דיש נ"ג פרשיות בתורה מהלכה למשה מסיני, הן ושמותיהן, ועי' זבחים כ"ח א' כשהוא אומר בפרשת קדושים תהיו וכו', ועוד כיו"ב, וכן כתבו שמש לא נזכר בפרשת תצוה, ופרשה זו קבלנו שהיא סתומה, ובבכור שור⁸ פסחים ו' ב' האריך בזה לבאר מנלן שיש כאן פרשה כלל, ולמש"כ אין צריך לזה.

א.ה. אעתיק לשון הבכור שור בפסחים על מה שאמרו בגמרא שם זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה דוקא בשני ענינים אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, וז"ל, בזה תירצתי מה שהקשו רבים אמ"ש רש"י ריש ויחי והוא ממדרש רבה למה פרשה זו סתומה וכו' מנ"ל לרש"י דאיכא כאן פרשה כלל ועי' ברא"מ ז"ל שנדחק לתרץ זה, ולענ"ד לק"מ דסוף פרשה שלפני זה כתיב וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מֵאֵד וידוע מ"ש במדרשים שהריבוי התחיל כשהתחילו המצרים לשעבדם כמ"ש וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה (שמות א, יב) וגו', ומבואר במדרש דהשיעבוד לא התחיל כי אם אחר מיתת יעקב וקשה למה נזכר וַיִּפְרוּ וגו' קודם מיתת יעקב, וצריך לומר דאין מוקדם ומאוחר, וקשה הא בחד ענינא דהיינו פרשה אחת לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר, וצריך לומר דויחי יעקב היא פרשה אחרת ויפה הקשו למה פרשה זו סתומה שאין בו הפסק פרשה כלל, וק"ל, עכ"ל.

וז"ל הגור אריה ואין להקשות אחר שאין לה ריוח כלל שמא אינה פרשה בפני עצמה והיא פרשה אחת עם פרשה שלפניה, שהפרשיות איזו סתומה ואיזו פתוחה היא קבלה בדינו מעזרא הסופר שהיה סֵפֶר מְהִיר בְּתוֹרַת מִשֶׁה (עזרא ג, ט), פרשיות אלו אחר שמחלקין אותן לשתי פרשיות אם כן ע"כ היא קבלה בדינו, ועוד שאין ענין פרשה זו לזו, וצ"ל שכל אחת פרשה בפני עצמה, – ועי' מסורת המקרא לר' יהודה החסיד ריש פרשת מסעי ד' פרשיות שבתורה שתחילתן וכו'

ילקוט סופר. וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. איתא במדרש כאן שדרשו עה"פ פי גרים אָנְחָנוּ לְפָנֶיךָ, וְתוֹשְׁבֵי כָּל אֲבֹתֵינוּ, כִּצְלַי יְמֵינוּ עַל הָאָרֶץ. וְאֵין מְקוֹה (דברי הימים א, כט, טו), ודרשו: כִּצְלַי יְמֵינוּ, והלואי כִּצְלַי שֶׁל כּוֹתֵל או כִּצְלַי שֶׁל אֵילָן, אלא כִּצְלַי שֶׁל עוֹף בְּשַׁעַה שֶׁהוּא עָף. 'זאין מקוה' – אין מי שמקוה שלא ימות, ושכולם יודעים דאין תקוה שלא ימות, דבודאי ימות, הכל יודעים ואומרים בפייהם שהן מתים, אברהם ויצחק ואף יעקב אמר וְיִשְׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתַי ע"כ. וכן אמרו בדברים רבה פרשת וזאת הברכה: לכל מדות אדם מקוה, עני עד שיעשיר, חלש עד שיהיה גבור, חולה עד שיתרפא, חבוש בבית האסורים עד שיתירוהו, אבל יום המיתה אין תקוה, שהרי הקב"ה דבר עם משה פנים בפנים ולא יכול להציל נפשו מן המיתה, ע"כ.

⁸ ספר של הרב אלכסנדר שור בעל תבואות שור על התלמוד.

ויש לבאר המדרש לפי מה שכתב ביערות דבש (ח"א דרוש י) לבאר החילוק בין צל של כותל, וצל של עוף, כי עיקר הצל מאדם הוא נשמת האדם ורוח חיוני, ולכך אמרו יהושע וכלב על הגוים 'סר צלם מעליהם', כי נשמת רוח חיוני כבר הלכה. ואמרו על שעת פטירת אדם 'עד שיפוח היום ונסו הצללים (שיר השירים ב, יז)', כי הוא נשמת אדם. והנה כל זמן שהנשמה בגוף, יש לו צל, כמו כותל לצלו, ובמותו נפסק הצל, כנפול הכותל. אבל זהו אם כאשר ימות שם ינוח ולא ישוב שנית לעולם, הוא שפיר כצל הכותל, כאשר כותל עומד הוא במקומו, וכאשר יפול הכותל פסק הצל לגמרי. אבל אם צריך להתגלגל שנית בעולם, הרי הצל חוזר, אבל הוא בגוף אחר, והצל משתנה ממקום למקום, וזהו כצלו של עוף שצלו לא עומד במקומו, ובכל מקום שהעוף שוכן עושה צל, לפעמים במקום זה ולפעמים במקום אחר, מקום אשר ישכון, כן הנשמה המגולגלת. ובאמת עיקר היסורים לנשמה הוא הגלגול, כאשר כבר באה וסבלה המות וחבוט הקבר, ובאה מעולם חושך ואופל, לעולם שכולו אור וזך ונקי, יהיה צריך לחזור לזה העולם וישוב לימי עלומיו, וכולי האי ואולי הוא שיזכה לאורח חיים בבואו שנית לעולם, וזה היא צרה גדולה, וזהו שאמרו (יומא כט.) 'קשה עתיקי מחדתי'. ועל זה ישימו ללב כל ישרי דרך להיטיב מעשיהם, אולי ינוחו ולא ישובו שנית, כי מצטערים אנו על הראשונים, וזהו אומרו 'הלאוי שיהיה כצלו של כותל', ולא כצלו של עוף, עכ"ד. ומבואר מזה כי צלו של עוף נדמה למי שצריך עוד להתגלגל, וצלו של כותל הוא למי שכבר השלים נשמתו. וזה כונת המדרש במה שביאר פסוק זה של 'כצל ימינו', שיש הנדמים כצלו של עוף, ויש הנדמים לצלו של כותל, עם כל זה 'זאן מקוה', אין מי שמקוה שלא ימות, וסמכו פסוק זה על יעקב אבינו לפני מיתתו, שנאמר בו 'זיקרבו ימי ישראל למות', שיעקב אבינו השלים עצמו מכל וכל, והיה דומה לצלו של כותל, ועכ"ז לא קיוה שלא ימות.

הרב יהושע גריינימן נר"ו ש"ס נא ידך תחת ירכי וגו', אמר אאמו"ר זללה"ה שמיאן יוסף לעשות כן ונשבע לו סתם, ומצאתי שכבר כתבו כן הראשונים דבפרשת חיי שרה כתב וישם העבד (בראשית כד, ט) וגו' וכאן לא כתיב, ע"י במושב זקנים שכתב וז"ל א"ת למה לא אמר אח"כ וישם כמו גבי אליעזר עבד אברהם, ויש לומר לפי שעבד אין לו בושת, אבל לגבי יוסף משום כבודו וכו', ויש מפרשים לכך לא אמר וישם מפני שאסור לרחוץ עם אביו וכ"ש לשים ידו, עכ"ל.

ובהלכות גדולות סימן נ"ו כתב וזה לשונו רבן גמליאל אומר לא יכנס אדם למרחץ עם אביו ועם רבו, ובשעה שאמר לו יעקב ליוסף ש"ס נא ידך תחת ירכי לא עשה כן, אמר לו אם כן השבעה לי וישבע לו, שו"ר בתרגום יונתן ע"ש.

ובמכונה יונתן. וישכוב עם אבתי ותטליני ממצרים ותקברני בקבורתהון ומן בגלל דהוא בריה לא שני ידיה אלהן אמר אנה אעביד פפתגמך: ונאשכב עם אבותי ותקחני ממצרים ותקברני בקבורתם. ומחמת שהוא בנו לא הניח ידו (תחת ירכו) אלא אמר, אני אעשה כדברך. ת"י מבואר שאכן יוסף לא הניח את ידו. ורומז שבגלל שהוא בנו של יעקב לא יכול לעשות כן. ביאור הדבר, כי ענינה של שימת היד היא להישבע בברית המילה, כמו שכתב ת"י בפסוק הקודם: "שני פדון איך בגזירת מהולתי".

לב העברי. וישכבתי עם אבתי ונשאתי ממצרים. איתא בזוהר (דף ק"ח): בשעתא דבר נש אסתלק מעלמא, אבוי וקריבוי משתכחין תמן עמיה, וחמא לון ואשתמודע לון, וכל אינון דהוה מדוריה גבייהו בההוא עלמא בדרגא חד, כלהו מתכנשי ומשתכחי עמיה, ואזלין עם נשמתיה עד אתר דתשרי באתריה. – בשעה שהאדם מסתלק מן העולם, אביו וקריביו נמצאים שמה עמו, ורואה אותם ומכירם, וכל אלו שיהיה משכנו עמהם בעולם ההוא במדרגה אחת, כולם מתקבצים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו, עד המקום שישכן שמה).

וכן היה אצל אמי מורתי הרבנית מרת גיטל ע"ה בשעת פטירתה י"א ניסן תרג"ס, כאשר אמר לה אחי הי"ו דברי תנחומין לרפואה שלימה, והשיבה: איזהו שטות תדבר, הלא אבי (זקני) זצ"ל כבר יושב פה על המיטה. וכן היה אצל חמותי הרבנית מרת ריזל נ"ע שנפטרה בסוכות וכחצות הלילה נפתחה הדלת מעצמה, ואמרה: כעת נכנסו אמי וכל קרובי. והזכירתי את שמותן, והראה באצבעה באיזהו מקום עומדת זאת וזאת וכו', והכל בדעה צלולה היה. וכיוצא בו ראיתי כאשר עמדתי בפטירת הגאון רבי זלמן ב"ה (באנייהאד) ראב"ד דעיר מולדתי פרשבורג זצ"ל, וזכיתי לקבל ברכותיו קודם פטירתו, ודעתו היתה צלולה, ואמר כל הפרשיות מק"ש בקול רם אשר לא נשמע ממנו כן בחיים ובקול חזק, עד אשר גם בחצר החיצונה היה נשמע את הקול. אח"כ פתח ואמר: ר' יוחנן וריש לקיש שני מאורות הגדולים באו לקראתי לשושבינין כמו שושבינין שבאים בחופה, עכ"ד.

אך זה רק אם הוא צדיק והלך בדרכי אבותיו, ואז באים קרוביו להוליכו לג"ע, אך אם לא הלך בדרכם, אז ביצחק ולא כל יצחק ולא נחשב להם בן אז באים לקראתו הנשמות לפי מעשיו, כגון אלו אשר הולידו בנים משחיתים

בפגם ברית ונשג"ז (=נדה שפחה גויה זונה), אלו משחיתים הם קרובים שלו אשר מוליכים אותן לשאול תחתית לשבעה מדורי גיהנם ולדראון עולם.

לכן בא יעקב אבינו בתפלה שיזכה וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתְנִי מִמְצָרִים' שלא יהי' לס"א לקרוב אליו כלל.

דפי פרשת השבוע בר-אילן ויחי פג

למי אומר יעקב "וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל"?

צחי וייס

הדברים נכתבו סמוך לפטירתה הפתאומית, בדמי ימיה, של לורי קציר ז"ל, שהייתה מופת לעשיית חסד. יהיו הדברים לעילוי נשמתה, ובתפילה שהרופא לשבורי לב ימציא נחמה לשברונם של בעלה, בנותיה, הוריה ואחיה.

חיינו רוויי התלאות של יעקב אבינו קרבים אל קיצם.

בפתיחת פרשתנו מתוארים שני מפגשי פרידה שלו מיוסף. בראשון יעקב משביע את יוסף להביאו לקבורה במערת המכפלה, ומפגש זה מתואר בקיצור תכליתי. לעומתו, המפגש השני, שאותו יוזם יוסף ומצרף אליו גם את מנשה ואפרים בניו, מתואר באריכות רבה.

בלב המפגש השני מופיע פסוק שנראה כמנותק מרצף הדברים: "וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרְת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הוּא בֵּית לְחָם. לְמִי כִיוּן יַעֲקֹב אֶת דְּבָרָיו אֵלּוּ?"

לכאורה, פשוט שהדברים מכוונים ליוסף, ואף יוצרים קשר תוכני למפגש הראשון. כך, למשל, רש"י מסביר:

ואע"פ שאני מטריח עליך להוליכני להיקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם.

כלומר, יעקב, שבמפגש הקודם ביקש מיוסף לטרוח ולהביאו לקבורה במערת המכפלה, מתנצל בפניו על כך שלא טרח לקבור שם את אימו, למרות שמקום פטירתה לא היה רחוק מחברון. בדרך דומה לרש"י הולכים גם אבן עזרא, חזקוני, רבנו בחיי ורד"ק.

אולם, הניסיון ליצור קשר המשכי בין שני המפגשים מעורר קושי: ראשית, הם מופיעים בשתי פרשות מסורה שונות (המפגש הראשון מסתיים בפרשה פתוחה), ואף בשני סדרים שונים הנקראים בשבתות נפרדות, לפי חלוקת הקריאה הארץ-ישראלית⁹. שנית, תיאור המפגש השני פותח במילים: "וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", ודברי רש"י עצמו ידועים (בר' טו:א, ע"פ בראשית רבה): "כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אַחֵר – סְמוּךְ, אַחֲרָי – מְפַלֵּג", כלומר, זמן רב הפריד בין המפגשים. את הקושי לקשור בין המפגשים בכלל, ובהסברו של רש"י בפרט, מיטיב לסכם רבי חיים בן עטר ("אור החיים" על פסוק זה):

כתוב זה אין לו קשר עם מה שלמעלה ממנו. גם אין ידוע כוונת הודעה זו. ומה שפירשו ז"ל כי כוונתו היא אף על פי שהטרחתיך להוליכני ליקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי וכו' עד כאן. לפי דבריהם, לא כאן הוא מקום הדברים אלא למעלה, כשאמר לו "וְנִשְׁאַתְנִי מִמְצָרִים וְקִבְרַתִּי" וגו', סמוך לזה היה לו לומר "וְאֲנִי בָבְאִי" וגו'¹⁰.

אוסף על כך עוד תמיהה משלי: אם אכן הפנה יעקב את הדברים אל יוסף כדי להתנצל בפניו, כדברי רש"י, מדוע הוא מכנה את רחל בשמה? מתבקש היה, מפאת כבודה בפני יוסף, שיכנה אותה "אימך". כך, למשל, כאשר גער יעקב ביוסף על חלומו, אמר לו: "הֲבֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה (בראשית לו, י). בכינוי "אמך" יש גם ביטוי לאינטימיות וקרבה מול הבן, וזו סיבה נוספת לכך שיעקב, המבקש להתנצל בפני יוסף, ישתמש בו. תמיהה זו העלתה בי את הרעיון שהדברים הללו אינם קשורים למפגש הראשון, ואולי אף אינם מכוונים כלל ליוסף. אם כך, למי הם מכוונים?

במפגש נכחו, כאמור, גם מנשה ואפרים. האם ייתכן שכעת פנה יעקב גם אליהם, ולכן כינה את סבתם, שלא זכו לפגוש, בשמה? אפשרות זו אינה מתיישבת עם הפשט, שהרי רק בפסוק הבא יעקב מבחין בנוכחותם, וגם אז עדיין אינו מזהה אותם: "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה?". ננסה, אם כן, להציע אפשרות אחרת.

בפסוק הנידון יעקב מאריך לפרט, תוך שימוש במספר שמות של מקומות ובמיקומים יחסיים, את מקום פטירתה וקבורתה של רחל. למעשה, דבריו כאן תואמים את התיאור המקורי של פטירת רחל וקבורתה בפרשת וישלח (בר' לה:טז, טז):

בראשית מח:ז	בראשית ל"ה
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרְת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה	וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּבָרְת אֶרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה
וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הוּא בֵּית לְחָם	וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם

הפסוקים הקודמים לפטירת רחל בפרק ל"ה מתארים את התגלות ה' ליעקב בלזו, היא בית אל, ואת הברכה הכפולה שקיבל שם: ברכת הזרע וברכת הארץ. מיד לאחר מכן מתרחשת פטירתה הפתאומית והטראומטית של רחל. כאשר הגיע יוסף אל אביו החולה במפגש השני, פתח יעקב באזכור ההתגלות בלזו והברכה הכפולה שקיבל, כהקדמה להכרזתו על צירוף מנשה ואפרים במעמד שווה לבני יעקב האחרים לעניין חלוקת הנחלות.

יעקב, שהעלה בזיכרונו את ההתגלות בלזו, לא יכול היה שלא להיזכר במה שאירע מייד לאחר מכן. ייתכן, כי תיאור המיקום המפורט, המופיע אצלנו כפי שהופיע בפרק ל"ה, רומז כי יעקב כמו חוזר בזמן, אל הרגע ואל המקום שבהם נפטרה רחל ונקברה. בנקודה זו בזיכרונו, רחל אינה אימו של יוסף, אלא האישה שנפשו נכספה אליה. זו, שבאהבתו אותה הסכים לעבוד אצל לבן 14 שנה רק כדי שיוכל לשאתה, וזו שמתה עליו בפתאומיות, בדמי ימיה. לא בכדי התבססו חז"ל על פסוק זה באומרם (סנהדרין כב ע"ב):

תנא: אין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא לבעלה. אין איש מת אלא לאשתו, שנאמר: "וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ

אִישׁ נְעֻמִי" (רות א:ג). ואין אשה מתה אלא לבעלה, שנאמר: "וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל".

ובמדרש רות רבה אף מוסיפים על כך:

⁹ הרב אלחנן סמט הרחיב על כך במאמר על פרשתנו בספרו **עינים בפרשות השבוע, סדרה שניה**, ידיעות ספרים תשס"ט. ראו עוד במאמרו את ההסבר המקיף הרבה יותר שהוא מציע לכל מהלך המפגש בין יעקב, יוסף מנשה ואפרים.

¹⁰ גם הנצי"ב תמה בפירושו "העמק דבר" על המפרשים הקושרים בין המפגשים, ומציע הסבר מעניין משלו.

א"ר יוחנן: עלי מיתתה של רחל, אמר יעקב אבינו, וקשה עלי מיתתה של רחל מכל הצרות הבאות עלי. לפי הצעה זו, הדברים נאמרים על ידי יעקב כמו לעצמו, מתוך הכאב הגדול העולה בו כאשר נזכר שוב בפטירתה של רחל. בפסוק הבא, יעקב, המתנער מזיכרונותיו וחוזר אל הזמן ואל המקום הנוכחיים, מבחין לראשונה בהימצאותם של אפרים ומנשה בחדרו ומכאן ועד לסוף המפגש דבריו מכוונים אל יוסף ואל בניו יחדיו.

לצד הצעה זו, אי אפשר שלא להתייחס לדבריו הנפלאים והידועים של רש"י, המבוססים על מדרש פסיקתא רבתי: ולא הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבד עלי. אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזר אדון, והיו עוברים דרך שם, יוצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר "קול ברמה נשמע" וגו' והקב"ה משיבה "יש שכר לפעלתך נאם ה'... ושבנו בנים לגבולם" (יר' לאיד, טז).

לפי רש"י נאמרו הדברים ליוסף, כמענה לטענותיו. אולם, אפשר אולי להציע, שיעקב, אשר עיני הבשר שלו כבדו מזוקן, אך בעיני רוחו הרחיק לראות אל העתיד לבוא, כיוון דברים אלו גם אל כל בני-בניו – אלו שייגלו מארצם ואשר לאורך כל הדורות ובכל הגלויות ייחזו בהבטחה זו, שרחל תתפלל עבורם עד שישב לה הקב"ה: "מנעי קולך מבכי ועינוך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבנו מארץ אויב. ויש תקוה לאחריה נאם ה' ושבנו בנים לגבולם". ע"כ צחי וייס.

נ י זרע שמשון. ויבאו עד גן האטד. בגמרא (סוטה יג): וכי גורן יש לאטד, א"ר אבהו מלמד שהקיפוהו כתרים לארונו של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד, שבאו שם בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, תנא כולם למלחמה באו, כיון שראו את יוסף תלוי בארונו של יעקב, נטלו כולם כתריהן ותלאום בארונו של יעקב, תנא ל"ו כתרים נתלו בארונו של יעקב. וכתב המהרש"א, שבאו כל האומות כדי לעכב קבורתו של יעקב במערת המכפלה, שרצו שעשו יקבר שם ע"ש. וקשה אם באו כולם לעשות מלחמה, איך נהפך דעתם בכך שראו את כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב. וי"ל דלכאורה קשה מפני מה תלה יוסף את כתרו על גבי ארונו של יעקב, הלא ויבאו ושלטון ביום תמות (קהלת ח, ח). וצ"ל דאדרבה, דוקא מפני כך הניח את כתרו על גבי ארונו של אביו, כדי לרמוז על מה שאמרו חז"ל שאכן יעקב אבינו לא מת. וכיון שראו המלכים דבר זה, הבינו שיעקב עדיין חי, ונתייראו מלעשות מלחמה, ונהפכה דעתם ממה שחשבו בתחילה שיעקב מת. ולפי"ז יובן מה שכתב בעיון יעקב שהל"ו כתרים שהיו על מטתו של יעקב הם לרמוז על ב' פעמים ח"י ח"י אחד בעוה"ז ואחד בעולם הבא, דהיינו משום שיעקב אבינו לא מת כלל. והטעם שדוקא האבות נקברו במערה זו, הוא מפני שהג' אבות תקנו את הפגם שעשה אדם הראשון בע"ז ג"ע ש"ד (עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים), ושבחן של האבות הוא יעקב כדאיתא בזוה"ק, ובפרט שאדם הראשון הביא מיתה לעולם, ויעקב תפס באילנא דחיי. והואיל שהאבות תקנו הפגמים של אדם הראשון, מן הראוי הוא שיהיו נקברים אצלו במערה. משא"כ עשו שאדרבה לא רק שלא תיקן, אלא אף הוסיף וקלקל. ועיקר השבח של יעקב יותר מהאבות הוא לפי שהיתה מטתו שלימה, ולא היה שום דופי בבניו כמו שאר האבות, ולכך אמרו עליו 'מה זרעו בחיים אף הוא בחיים'. ועוד לפי שהוא גמר התיקון, משא"כ אברהם ויצחק לא תיקנו אלא ע"ז ושפ"ד, ורק יעקב שתיקן אף ג"ע, בזה היה גמר התיקון.

נ יז מלוא העומר. ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביד (בראשית נ, יז).

אפשר ירמוז ובמה שאמרו עבדי, כי המכירה היתה סיבה מה, כמו האדון שפועל על ידי העבד, כמו כן המכירה מה' היתה זאת, כנודע מ'עצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך (בראשית טו, יג) (סוטה יא).

ועל זה השיב יוסף: אל תיראו כי התחת אלהים אני, כי אין אני שליח הדין כי ענוש לצדיק לא טוב (משלי י, כו), ולא יתכן שאם נתחייבתם עונש, שאני אהיה שבט אפו של מידת הדין. כי לא יאנה לצדיק כל און (משלי יב, כא), לכן לא יתכן שאני אהיה שליח לעשות בכס דין. וכדי שלא ירע לאחיו על היותם שלוחי הדין על יסורים שעברו על יוסף, לזה אמר ואתם חשבתם עלי רעה, עם שהייתם שלוחי הדין, לא היה הדין נעשה על ידכם, כי אדרבה אלהים חשבה לטובה, א"כ איך יתכן שאני אהיה שליח לדין מבלי שיהיה טובה מעין הרעה¹²

הפטרת ויחי

הרב גור-אריה צור נר"ו. הפטרה זו נקבעה לפרשת ויחי, מאחר ועוסקת בעניינים הדומים לפרשה: בתחילת הפרשה נאמר: ויקרבו ימי-ישךאל למות, וקורא לבנו יוסף ומושביעו וכו', ובתחילת הפטרה נאמר: ויקרבו ימי דוד למות. וקורא לבנו שלמה ומצוהו וכו'.

3 אין כאן המקום ליישב את קושיית רמב"ן על רש"י, שמקום פטירת רחל וקבורתה היה בוודאי בתוך ארץ כנען.
¹² בספר עשרה למאה כתב בעין זה, וז"ל: יוסף אמר, הנה אביא לכם ראייה חזקה שאל יעלה שום מורא על ראשכם, שהנה אף גם אם ארצה לנקום מעמכם, מ"מ אין מן הראוי ממני לעשות עמכם רעה יותר ממה שעשיתם אתם עמדי, והנה רעה כזאת אשר תהיה רעה בהחלט, לא אוכל לעשות עמכם, כי אתם חשבתם עלי רעה והאלקים ב חש ה לטו לכן, ה' ב מן הראוי שאעשה גם אנכי עמכם רעה אשר אחר כך תהיה טו, הב וזהו אין ידיב לעשותה, כי התחת האלקים אני, כי רק האלקים הוא היכולת בידו לעשות כן, לא אדם.

ובשימת לב, גם בפרשה וגם בהפטרה, נאמר כי קרבו הימים למוות, אך למעשה היה זה רק לשם השבעה וציווי, ולא לעניין המיתה עצמה, שהרי בשניהם המיתה התרחשה מאוחר יותר, ולכן נאמר כי רק קרבו ימי המיתה. אבל לא המיתה עצמה. שכן יעקב בקש על הדבר שבבוא עת הפקודה, לא ילקח בחטף, אלא יחלה ותנתן לו שהות לצוות את בניו לפני מותו כמובא בחז"ל [ב"מ, סנהדרין ומדרש [ילקוט שמעוני לד-לד](#)] עד שבא יעקב אבינו ובקש רחמים על הדבר, ואמר, רבוננו של עולם אל תקח נפשי ממוני עד שאצוה על בני ונעתר לו, שנאמר, ויאמר ליוסף הנה אביך [חולה](#). ובעת שנאמר ויקרבו ימי ישראל למוות עדיין לא היה חולה.

וכן בדוד נאמר ויקרבו ימי דוד למוות. וצוה את בנו שלמה כמפורט בהפטרה, ועדיין לא הגיעה שעתו, ובזמן פטירתו של דוד לא היה איש עמו וגם שלמה בנו לא היה עמו. ובזה אינו דומה ליעקב אבינו. שבעוד אצל יעקב היו כל בניו עמו בצאת נפשו, הרי אצל דוד לא היה איש עמו בעת פטירתו. שהרי פסוק י' וישכב דוד עם אבתיו ויקבר בעיר דוד, מופלג הוא משאר הפסוקים הקודמים בהם מצוה דוד את בנו שלמה, ואינו ברצף אחד עמו.

וכן מבואר במסכת שבת [ל:]: בעניין פטירתו של דוד המלך: כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב חודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא ארעה מה חול אגני (תהלים לט, ח). אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם חודיעני ה' קצי, אמר לו [הקב"ה לדוד] גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. [שאל דוד]: ומדת ימי מה היא? [ענה לו הקב"ה]: גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. [שאל דוד]: ארעה מה חול אגני [כלומר באיזה יום מימי השבוע אמות] אמר לו [הקב"ה] בשבת תמות. ובהמשך מובא: כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא [כי אין רשות למלאך המוות לקחתו כל עוד הוא גורס לימודו]. ההוא יומא [שבת חג השבועות], דבעי למינח נפשיה, [שבו נתבקש להשיב את נשמתו], קם מלאך המוות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא, אמר [מלאך המוות] מאי אעביד ליה [איך אגרום לו להפסיק מגירסתו כדי שאוכל לקחת נשמתו], הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המוות סליק ובחיש באילני, נפק למיחזי [יצא דוד לראות פשר הדבר מדוע הרוח בוחש באילנות בשבתא דחג השבועות], הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, [נפחתה המדרגה מתחתיו] אישתיק [שתק מגירסתו ובזה ניתנה רשות למלאך המוות לקחת נשמתו] ונח נפשיה.

מוכח, איפוא, שלא צוה את שלמה סמוך למיתתו, אלא לפני כן, כאשר חש בנפשו שקרוב יומו, ככתוב ויקרבו ימי דוד למוות, כשם שיעקב קרא ליוסף כאשר חש שקרבו ימיו. זה שנאמר בשניהם ויקרבו ימי ישראל למוות, ויקרבו ימי דוד למוות. והיו במופלג מן המיתה.

ועוד יש לומר, כי גם ביעקב וגם בדוד הם מצויים את בניהם אחריהם על מלך המשיח. ביעקב נאמר שצוה על משיח בן יוסף תהיין לראש יוסף ולקדקד נגיר אהיו, וירמוז בזה על משיח בן יוסף, וכן רמז המלבי"ם בפירושו בתהלים פ"ט, פסוק מ': הנזר הוא הכתר שיצייר הקדושה שהוא נזיר אהיו, ציץ הזהב נזר הקדש, פי נזר שמן משחת אלהיו (ויקרא כא, ב) על ראשו, ובא על נזר המלך שנמשח וגו'.

וכן צוה יעקב גם על משיח בן דוד באומרו: יהודה אפה יודוד אחיה ידך בערף אביך ישפתחו לך בני אביך: גור אריה יהודה מטרף בני עליה פלע רבץ פאריה וכלביא מי יקימנו: לא-יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד פי-יבא שילה ולו יקהת עמים:

וכן בדוד מצוה הוא לשלמה בנו אחריו לשמור דרך השם ולהבטיח בכך ביאת משיח בן דוד: אנכי הלה בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש: ושמרת את משמרת יהוה אלהיך ללכת בדרכיו לשמר חקתיו מצותיו ומשפטי וועדותיו כפתוב בתורת משה למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם: למען יקום יהוה את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבכם ובכל נפשם לאמר לא יפרת לך איש מעל פסא ישראל:

ולעומקו של מקרא, יש לומר כי נמצא עוד דבר אחד שבו נשתוו יעקב ודוד. שבשניהם, גם בדוד וגם ביעקב המלים האחרונות שרחשו שפתותיהם בעת יציאת נפשם היו בעניין של חסד והכרת הטוב.

אצל דוד, מבואר כנ"ל שביום פטירתו לא פסיק פומיה מגירסא, עד ששתק בנופלו מן הדרגש, והגירסא בתורה הרי היא חסד, והכרת הטוב, שנאמר ונתורת חסד על לשונך (משלי לא, כו) ו"לקח טוב נתתי לכם (משלי ד, ב) ואין טוב אלא תורה.

ואצל יעקב מילותיו האחרונות היו: מאת בני-חת. וכמבואר לעיל בלעומקו של מקרא [נט, לב- לג] שהיה בזה חסד והכרת הטוב: שכן בני-חת, הם נתעסקו בקבורתה של רבקה אמנו. שהרי יצחק פָּבְדו עיניו, יעקב היה בדרכו מחרן ועדיין לא חזר, מיניקתה של רבקה לא נמצאה אתה,

שהרי נקברה בדרך, עָשׂוּ אֶחָיו שׁוֹנָא לְרַבְקָה אִמּוֹ וְלֹא רָצָה לְהִתְעַסֵּק בְּקַבְרֹתָהּ, וְלֹכַן לֹא הָיָה מִי שִׁיתְעַסֵּק בְּקַבְרֹתָהּ אֲלֵא בְּנֵי חַת, הֵם נִתְעַסְקוּ בְּקַבְרֹתָהּ (כְּהַרְמַב"ן ש"ם). וְהַשִּׁיב לָהֶם יַעֲקֹב כַּגְּמוּלָם הַטּוֹב בְּהַזְכִּירוֹ אוֹתָם עַת הַשִּׁיב נִשְׁמָתוֹ לְבוֹרָאוֹ. זֶה שֶׁאִמְרָם בְּמִילּוֹתָיו הָאֲחֵרוֹנוֹת: מֵאֵת בְּנֵי-חַת: וַיֵּצֵאוּ אוֹתָם וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאֶסְפָּךְ אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה עֶפְרָיִם הַחֲתִי וְגו' אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת-הַשָּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרָיִם הַחֲתִי לְאַחֲזֵת-קֶבֶר וְגו' מִקְנֵה הַשָּׂדֵה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חַת: יוֹצֵא אִיפּוֹא, שְׁבַעַת פְּטִירָתָם, גַּם יַעֲקֹב וְגַם דּוֹד הַמֶּלֶךְ, רָחֲשׁוּ שְׁפִתּוֹתֵיהֶם עֲנִינֵי חֶסֶד וְאִמְתּוֹ וְהִכְרַת הַטּוֹב. וּמַעַת נַחוּ נַפְשׁוֹתֵיהֶם, לֹא נֹאמְרָה בָּהֶם מִיֵּתָה אֲלֵא כִּךְ דְּרִשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לֹא מָת [תְּעֵנִית ה:], דּוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִים. [רֵאשׁ הַשָּׁנָה כ"ה.]. וְכֵן לַעֲתִיד לְבוֹא, עַת בּוֹא הַגְּאוּלָּה, יָבוֹאוּ שְׁבַעַת הַרוּעִים וּבָהֶם יַעֲקֹב אֲבִינוֹ וְדוֹד הַמֶּלֶךְ עִם מִשִּׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּב"א. ע"כ הֵרַב גּוֹר-אֲרִיָּה צוּר נר"ו.

תורת הקורא. ב' ג': וְעִדּוֹתָיו - הדל"ת בשווא נע, והוי"ו נשמעת ומנוקדת בחולם. ואין לקרוא 'ועדתיו' ללא השמעת הוי"ו¹³

פֶּן לְחֶכֶם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):
<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>
מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
ברשת: info@maanelashon.org
© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©

¹³ וכעין זה בתהלים קי"ט פעמים שמנוקד 'עִדּוֹתָיו' שהוי"ו נשמעת, ופעמים שמנוקד 'עִדּוֹתָיו' שהוי"ו אינה נשמעת. וכתב רד"ק (שרשים שרש עוד ושרש עול) שמצאנו שלפעמים יתחלפו עי"ן ולמ"ד הפועל ע"כ רד"ק.

(כמו 'שְׁמֵלָה' ו'שְׁלֵמָה', 'כֶּבֶשׂ' ו'כֶּשֶׁב'), וזו התופעה שקרתה גם כאן, ואף ששורש המילה הוא 'עוד' שעי"ן הפועל היא מנחי ע"ו (כלומר שהאות האמצעית של השורש היא אם קריאה ולרוב אינה נשמעת, ואז המילה נקראת 'עִדּוֹתָיו'), אחר שהתחלפו האותיות, למ"ד הפועל כן נשמעת במבטא, ולכן המילה נקראת 'עִדּוֹתָיו' שהדל"ת בשווא נח והוי"ו נשמעת בתנועת חולם. וכיוצא בזה מצאנו גם בשורש 'עול', שבאופן הרגיל נקרא 'וְעֹלָתָהּ קִפְצָה פִּיהָ' (איוב ה' ט"ז), ויש פסוק בו נכתב 'עַל בְּנֵי עֲלֹהָ' (הושע י' ט').

ממני. יש גם זְעֵזְעָה וּבְמִקּוֹם אֶחָד זְעֵזְעָה (ישעיהו כח, יט), יש גם יִרְזָמוּן (איוב טו, יב) במקרא, ורמזו בלשון חז"ל השערה חריפה שאפשר לקבל

אפשר לציין עוֹל או עוֹלָתָהּ (יחזקאל כח, טו ועוד) לעומת עֲלָה [עוֹלָתָהּ צורה נדירה יחסית ידועה מתפילות ימים נוראים] טעמי תורה. זה שהתחלפו כאן האותיות ונשמעה הוי"ו כתב רד"ק, הנקודה שאינה כתובה בדבריו היא זו שתמיד הוי"ו אינה נשמעת כיון שהמילה מנחי ע"ו, ומחמת שהתחלפו כאן עי"ן ולמ"ד הפועל לכן הוי"ו נשמעת משום שכעת היא בעצם במקום למ"ד הפועל.

ממני. יש מקרים שו' נשמעת כמו עוֹלָתָהּ שוֹרִים (הושע יב, יב) וּבְדִנְדִים (דברי הימים ב' יג) בְּשׁוֹקִים (שיר השירים ג, ב) גם כשהיא ע' השורש, וחילופי י'ו.